Nr 42

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motion angående partibyte under mandatperiod.

Motionen

I motionen 1973:971 av fru Lewén-Eliasson (s) och herr Wictorsson (s) hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär

1. att frågan om partibyte under mandatsperiod i landsting och kommunfullmäktige utreds,

2. att motsvarande problem i riksdagen i samband med beredningen av grundlagsreformen beaktas".

Motionärerna erinrar om att de politiska partierna har en fundamental roll i den svenska demokratin. Det är partierna som bär ansvar för de beslut som fattas i de folkvalda organen. Vid de allmänna valen kan väljarna sedan genom sin röst utkräva det politiska ansvaret av partierna. I motionen anförs vidare att det vid flera tillfällen i kommunala församlingar förekommit att fullmäktigeledamöter under löpande mandatperiod bytt parti. Detta innebär enligt motionärerna en förändring av styrkeförhållandena partierna emellan som sker utan väljarnas hörande och mot den vilja om den politiska inriktningen under valperioden som väljarna uttalat vid de allmänna valen.

Frågan om partibyte under mandatperiod aktualiseras enligt motionärerna ytterligare om någon form av ökat majoritetsinslag skulle genomföras i det kommunala styret. Ett fåtal enskilda fullmäktigeledamöter skulle i ett sådant läge, genom ett partibyte, kunna åstadkomma en total förändring av den politiska situationen i en kommun, vilket ur väljarnas och den kommunala demokratins synpunkt skulle vara synnerligen otillfredställande. Motionärerna anför slutligen att de diskuterade problemen också finns på riksplanet.

Utskottet

I förevarande motion begärs att riksdagen skall hemställa hos Kungl. Maj:t om utredning av frågan om partibyte under mandatperiod i landsting och kommunfullmäktige och att motsvarande problem för riksdagens del beaktas i samband med beredningen av författningsreformen.

Som en konsekvens av det valsystem som tillämpas utses numera undantagslöst ledamöterna i riksdagen och landsting från kandidatlistor som upprättats inom olika politiska partier. Förhållandet är i huvudsak detsamma vad gäller kommunfullmäktige. Ledamöterna i de nämnda församlingarna får sålunda i praktiken regelmässigt sitt mandat som

företrädare för visst parti. Den grundläggande principen är dock alltjämt att de förtroendevalda har ett personligt mandat att förvalta. Gällande lagstiftning innehåller inte heller några begränsningar i de förtroendevaldas rätt att under löpande mandatperiod ansluta sig till annat politiskt parti än det för vilket de invalts.

Att enskilda ledamöter i olika politiskt valda församlingar byter parti under löpande mandatperiod kan, som motionärerna framhåller, innebära att styrkeförhållandena mellan partierna förändras utan att väljarna fått ge sin mening till känna. Uppkomsten av en sådan situation är givetvis inte tillfredsställande. Sådana partibyten som åsyftas i motionen har emellertid hittills förekommit endast i ringa utsträckning. Med hänsyn till partiernas centrala roll för det politiska arbetet på olika nivåer kan det antas att det även i framtiden kommer att vara sällsynt att enskilda ledamöter av olika politiskt valda församlingar övergår till annat parti under löpande mandatperiod. Behovet av särskilda åtgärder för att förhindra sådant partibyte måste därför enligt utskottets mening bedömas som ringa.

Sådana förhållanden som motionärerna vänder sig mot kan i och för sig uppkomma även utan formellt partibyte. Det är t. ex. ingenting som hindrar att en ledamot av en förtroendevald församling med bibehållande av sin partitillhörighet genomgående ger sitt stöd till ett annat partis politik. Ett ingripande med lagstiftningsåtgärder på detta område kan enligt utskottets mening inte gärna komma i fråga. Man skulle i så fall knappast komma ifrån att i hög grad lagreglera också partiernas organisation och arbetsformer. Enighet har emellertid sedan länge rått om att detta bör undvikas. Utskottet vill i sammanhanget hänvisa till de uttalanden av denna innebörd som förekom från grundlagberedningens, regeringens och riksdagens sida under arbetet med det nu vilande författningsförslaget.

De av motionärerna upptagna frågeställningarna kan komma att aktualiseras i samband med det i våras aviserade utredningsarbetet rörande valkretsindelningen och personmomentet vid valen. Vidare kan utredningen om den kommunala demokratin som ett led i sitt arbete med frågorna om majoritetsstyre i kommunerna finna anledning att beröra de ifrågavarande förhållandena. Mot bakgrund av det ovan anförda är utskottet inte berett att tillstyrka att riksdagen nu tar något särskilt initiativ till utredning av de i motionen aktualiserade frågorna.

På grund av vad utskottet sålunda anfört hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionen 1973:971.

Stockholm den 23 oktober 1973

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Larsson i Luttra (c), Nelander (fp), fru Thunvall (s), herrar Mossberg (s), Svensson i Eskilstuna (s), Pettersson i Örebro (c), Bergqvist (s), Werner i Malmö (m), Karlsson i Malung (s), Fiskesjö (c), Gustavsson i Ängelholm* (s), Molin (fp), Olsson i Edane (s) och Wijkman (m).

*Ej närvarande vid justeringen.

GOTAB 73 5371 S Stockholm 1973